

ANNA ΔΑΜΙΑΝΙΔΗ

BIBLIA

«Η χούντα μάς έκανε συγκρουσιακούς και δύσπιστους»

Η δημοσιογράφος και συγγραφέας, με αφορμή την έκδοση του νέου βιβλίου της, μιλάει για τη γενιά της και τις αποστάσεις που διήνυσαν η γυναίκα και η ελληνική κοινωνία στα χρόνια που μεσολάβησαν

Συνέντευξη στη
Λαμπρινή Κουζέλη

Επηρεάστηκε η εφηβεία της στα χρόνια της δικτατορίας που της προκάλεσε «μια μελαγχολία που κάπου στο βάθος την έχω ακόμα», λέει η **Αννα Δαμιανίδη**. Βλέποντας το ζωηρό χαμόγελό της, τους ανθρώπους, τα χρώματα, τη μουσική και τη χαρά που την περιβάλλουν, δύσκολα αντιλαμβάνεσαι αυτή τη συνθήκη. Δημοσιογράφος και συγγραφέας τεσσάρων πεζογραφημάτων και δύο παιδικών βιβλίων, οργανώνει τα γραψίματα του ελεύθερου χρόνου της σε βιβλία από μια αίσθηση καθήκοντος να τα βάλει σε τάξη, να μη σέρνονται αδέσποτα. «Είμαστε πολύ του καθήκοντος, γενικά, οι περισσότερες γυναίκες της γενιάς μου» λέει.

Οι νέες γυναίκες και η γενιά της την απασχολούν στα περισσότερα βιβλία της. Στο πρόσφατο μυθιστόρημά της *Δύο καλοκαίρια και μισό φθινόπωρο* (εκδ. Μεταίχμιο, 2023) τέσσερις έφηβες του 1970 ετοιμάζονται για τις εισαγωγικές εξετάσεις στο πανεπιστήμιο. «Η εφηβεία είναι τόσο σημαντική στιγμή στη ζωή των ανθρώπων, πρέπει να πάρουν τόσες αποφάσεις και είναι τόσο ανώριμοι και ανυπεράσπιστοι απέναντι σε όλους, ακόμα και σε αυτό που συμβαίνει στο μυαλό και στο σώμα τους, αυτή την έκρηξη των συνάψεων που τους τρελαίνει, που μοιάζει από μόνη της περιοχή μυστηρίου. Τα κορίτσια, ξαφνικά και μάλιστα νωρίτερα από τα αγόρια, βρίσκονται σε ένα γυναικείο σώμα και πρέπει να το διαχειριστούν. Γύρω τους ένα σωρό διαθλασμένες εικόνες του εαυτού τους και της νεότητας γενικότερα, μέσα τους επιθυμίες, καινούργιες ανάγκες, αναστάτωση. Συχνά τις περιμένει επιθετική αντιμετώπιση μόνο και μόνο επειδή απέκτησαν στήθος και καμπύλες. Οφείλουν να φτιάξουν άμυνες, τη στιγμή που χρειάζονται το αντίθετο, να ρίξουν τα τείχη. Ή μοιάζουν προκλητικές, ενώ είναι απλώς αδέξια παιδιά. Ακόμα και οι λέξεις που αρχίζουν τότε να χρησιμοποιούν είναι ένας μεγάλος συμβιβασμός. Μου φαίνεται πολύ ενδιαφέρον θέμα και όχι εξαντλημένο» εξηγεί.

Νιάτα και μελαγχολία

Η επιβολή της χούντας βρίσκει τις πρωίδες του βιβλίου στη Β' Γυμνασίου. «Είχαμε μεγαλώσει σε ατμόσφαιρα αισιοδοξίας και με πίστη στην πρόοδο. Τα πράγματα καλύτερεναν και πιστεύαμε ότι θα καλύτερευαν διαρκώς. Ξεπερνούνταν οι αντιθέσεις του Εμφυλίου. Επέστρεφαν πολιτικοί εξόριστοι. “Θα φτάσουμε την Ευρώπη” ακούγαμε τους μεγάλους να λένε. Στα σχολεία είχε ξεκινήσει η μεταρρύθμιση Παπανούτσου, κάναμε την

“Οδύσσεια” σε μετάφραση, προλάβουμε να διαβάσουμε ολόκληρο το κείμενο. Και την “Ιλιάδα” μετά. Το βασικό μου στοκ γνώσεων της ελληνικής γλώσσας δημιουργήθηκε εκείνα τα δύο χρόνια, η σιγουριά ότι υπάρχει εκεί ενδιαφέρον και συγκίνηση» θυμάται. «Και όλα αυτά, ξαφνικά, πετούνται στα σκουπίδια από εκείνη την τρελή φωνή στο ραδιόφωνο».

Αυτό το χτύπημα άλλαξε τους νέους της εποχής. «Από εκεί που εξερευνούσαμε την έννοια της ελευθερίας ως άτομα, βρεθήκαμε χωρίς ελευθερία ως πολίτες. Βρεθήκαμε με το βάρος των αντιθέσεων που είχαν δημιουργήσει τον Εμφύλιο ξανά μανά. Επρεπε να φοβόμαστε. Κρύψαμε τους δίσκους του Θεοδωράκη, κάψαμε τα περιοδικά “Δρόμοι της ειρήνης”. Μας είχαν βάλει κανονικά στον γύψο, ακριβώς όπως το έλεγε ο ίδιος ο δικτάτορας, μόνο που δεν είχαμε σπασμένο πόδι, κάθε άλλο. Σκάγαμε από υγεία και δεν μπορούσαμε να κουνηθούμε. Ήταν σαν μας έπαιρναν πίσω την υπόσχεση του μέλλοντός μας».

Προφανώς δεν ήταν το ίδιο για όλους. «Πολλοί βέβαια λένε σήμερα ότι δεν κατάλαβαν τίποτα, δεν τους αφορούσε. Άλλοι θεωρούν κέρδος ότι πολιτικοποιήθηκαν αντίθετα στη χούντα. Είναι και θέμα νοοτροπίας. Αυτή η αντίθεση, για εμένα, ήταν πολύ φωτεινή μπροστά στις ευρωπαϊκές ανησυχίες. Ήταν σαν να μας είχαν κλείσει μια πόρτα ακριβώς τη στιγμή που άρχισε να φυσάει το πιο ζωογόνο αεράκι. Και έπρεπε αυτή τη στέρση να τη χωνέψεις και να πορευτείς μαζί της. Εμένα προσωπικά με έκανε μελαγχολική αυτό το πράγμα».

Ελευθερίες και ψευδαισθήσεις

Παρά το γενικό πλαίσιο, οι πρωίδες της ζουν μια εποχή επαναστατικής σεξουαλικής ελευθερίας. Ήταν πράξη αντίστασης ή οφειλόταν στις παράλληλες εξελίξεις στον κόσμο και στα κινήματα των νέων στη Δύση; «Και τα δύο συνέβαιναν» απαντά η συγγραφέας. «Θέλαμε να είμαστε σαν τους Γάλλους, κατά προτίμηση, μετά τον Μάιο του '68, και σαν όλους τους Ευρωπαίους που τους βλέπαμε τα καλοκαίρια ως τουρίστες να τριγυρίζουν αγκαλιά, να κοιμούνται στο ύπαιθρο, να ταξιδεύουν όπου ήθελαν. Και ξέραμε ότι αυτό ήταν μια μικρή εικόνα από τις ελευθερίες τους, ότι εκείνοι στον τόπο τους ήταν ελεύθεροι να διαβάζουν ό,τι θέλουν, να τραγουδούν ό,τι θέλουν, να χρησιμοποιούν ελεύθερα τις λέξεις και τις έννοιες, να εκλέγουν τις κυβερνήσεις τους. Και βέβαια η χούντα ήθελε να ελέγξει τις ζωές των νέων. Πάντα οι δικτατορίες έχουν μανία με τους νέους, νομίζουν ότι είναι το υλικό που θα διαμορφώσουν, ονειρεύονται στρατιές υπάκουων υπηκόων που θα πλάσουν οι ίδιοι με τις αρχές τους. Μας έπλασαν, δυστυχώς, από την ανάποδη όμως. Μας άφησαν το χνάρι τους, να είμαστε ακόμα συγκρουσιακοί και δύσπιστοι. Μεγάλη επιτυχία».

Οι συνταρακτικές σεξουαλικές ελευ-

↑ —————
«Σε πολλά πράγματα έχουμε προχωρήσει, αλλά δεν θαυμάζω το παρόν γιατί το περίμενα καλύτερο, περίμενα πιο υπεύθυνους τους ανθρώπους, πιο ώριμους τους πολιτικούς. Υστερα από τόσα χρόνια δημοκρατία, ειρήνη, ευημερία, δεν έχουμε δικαιολογίες για τόση επιπολαιότητα», λέει η Άννα Δαμιανίδη

ANNA
ΔΑΜΙΑΝΙΔΗ
**Δύο καλοκαίρια
και μισό
φθινόπωρο**
Εκδόσεις
Μεταίχμιο, 2023,
σελ. 484,
τιμή 18,80 ευρώ

θερίες ήταν όμως, όπως αποκαλύπτει η αφήγησή της, μια ψευδαισθησιολογία για τις γυναίκες της εποχής. «Η σεξουαλική ελευθερία ήταν στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα εκείνη την εποχή και ήταν – ή έτσι εμφανιζόταν – συνταρακτική. Ήταν η μεγάλη ιδέα της γενιάς μας, κατά κάποιον τρόπο, ότι η σεξουαλική ελευθερία είναι δικαίωμα. Αλλά αφορούσε κυρίως τους άντρες, αφού οι γυναίκες δεν μπορούσαν να είναι ελεύθερες, διέτρεχαν κίνδυνο εγκυμοσύνης. Υπήρχε τρομερή ανισότητα. Όλες οι γυναίκες που έχω γνωρίσει είχαν πρόβλημα να θέσουν το ζήτημα, να πούνε “βάλε προφυλακτικό”. Δεν γινόταν, χαλούσαν το θαυμάσιο ερωτικό κλί-

μα. Ας παίρναμε αντισυλληπτικά, ας βάχαμε σπιράλ, ας κόβαμε τον λαιμό μας, αλλά να μην πάμε κόντρα στο μεγάλο ερωτικό κύμα. Δεχτήκαμε αυτή την απαράδεκτη κατάσταση στο όνομα μιας ιδεολογίας. Υπήρξαμε χαζές στο θέμα αυτό, συγγνώμη για την έκφραση, αλλά δεν βρισκόμουν καλύτερη. Σήμερα έχουν αλλάξει και οι γυναίκες και οι άντρες. Σέβεται περισσότερο οι άντρες τις γυναίκες και οι γυναίκες τον εαυτό τους».

Οικογένεια και διάβασμα

Μοναχικό και διαβαστερό παιδί στην εφηβεία της, ξεκοκάλιζε ό,τι έπεφτε στα χέρια της. Και μυθιστορήματα, ξένα κυρίως, αλλά και ελληνικά, πολύ Κασαντζάκη, πολύ Ξενόπουλο. Οι πρωίδες της τα διαβάζουν κρυφά. «Σπατάλη χρόνου θεωρούσαν τότε οι μεγάλοι τα μυθιστορήματα. Κάποιοι από αυτούς, τουλάχιστον. Επρεπε να διαβάζουμε τα μαθήματά μας και μόνο. Τώρα πια κανένας γονιός, φαντάζομαι, δεν θα πει σε κανένα παιδί να μη διαβάζει μυθιστορήματα και χάνει τον καιρό του. Τώρα μπορείς να διαβάζεις ό,τι θέλεις, αν σε βλέπουν οι γονείς με ένα βιβλίο στο χέρι είναι πανευτυχείς ξέροντας ότι μπορείς να αντέξεις αυτή τη μικρή προσπάθεια που χρειάζεται η ανάγνωση. Αυτή είναι η πιο εντυπωσιακή αλλαγή που έχω βιώσει, ο σεβασμός στο διάβασμα».

Η ασκημένη δημοσιογραφική ματιά της επισημαίνει συχνά στην αφήγηση τις διαφορές μεταξύ της εποχής της εφηβείας της και της σημερινής, από τη μόδα στα ανδρικά μαγιό ως τις εξελίξεις στις σχέσεις γονιών και παιδιών. Νοσταλγεί το παρελθόν ή θαυμάζει το παρόν; «Σίγουρα, παρατηρώ, καταγράφω και μου αρέσει πολύ να συγκρίνω τις διαφορετικές συμπεριφορές» διευκρινίζει. «Έχουν αλλάξει οι σχέσεις στην οικογένεια πάρα πολύ, οι γονείς σέβονται τα παιδιά τους, την ελευθερία τους, καμιά φορά μάλιστα την παραχωρούν τόσο νωρίς που τα παιδιά δεν την αντέχουν, έχουν ανάγκη και από όρια, από κανόνες. Σε πολλά πράγματα έχουμε προχωρήσει, αλλά δεν θαυμάζω το παρόν γιατί το περίμενα καλύτερο, περίμενα πιο υπεύθυνους τους ανθρώπους, πιο ώριμους τους πολιτικούς. Υστερα από τόσα χρόνια δημοκρατία, ειρήνη, ευημερία, δεν έχουμε δικαιολογίες για τόση επιπολαιότητα στα σοβαρά θέματα που αντιμετωπίζουμε».